

“ASVALT OVALARDA YÜRÜYEN ABDAL” BEHÇET NECATİGİL SEMPOZYUMU ARDINDAN

Gökşen BUĞRA*

“Bir anma yazısında neler yazılır? Bir bağlılık tekrarlanır, bir benimseyiş hatırlatılır, zamanın bulanıklaştırdığı güzel bir anılar toplamı, yitikler havuzunda gözlerimiz önünde canlanır ve güzeldir sevdiğimiz şairlerle olmamız” (Düzyazılar I, 131).

“Şairim Ziya Osman Saba” başlıklı anma yazısında Necatigil, artık aramızdan ayrılrsa dahi “sevdiğimiz şairi” konuk ettiğimiz yazılarla bir vefa borcu ödediğimizi belirtiyor. ‘Yazı’nın unutulmaya karşı hem güçlü bir kalkan hem de zamanın hızlı akışında tam tersine aşınan yanlarından haberdar olan Necatigil, ‘yazan’a bağlılığını hakkaniyet ve samimiyet dolu yazılarıyla -bilhassa anma günlerinde- ihmâl etmemiştir. Bir odadan bütün bir dünyaya kapılar açan, pencerelerinden bütün evleri izleyen ve kaybedilen pek çok şeyin hüznünü duyumsayan Necatigil, aramızdan ayrılalı yirmi beş yıl kadar olsa da şimdilerde, şiirlerine, yazılarına gizlediği sırlar yenilerini doğurarak çözülüyor.

Şairinin ölümünün yirmi beşinci yılı dolayısıyla Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi’nin hazırladığı “**Asvalt Ovalarda Yürüyen Abdal: Behçet Necatigil Sempozyumu**” 27 Nisan 2005 tarihinde yapıldı. Şairin ailesinin de katıldığı sempozyumun açılış konuşması, Sabit Kemal Bayıldran’a aitti. Bayıldran, Behçet Necatigil’in “Abdal” adlı şiirinin detaylı bir çözümlemesini

sundu. “Abdal” sözcüğünün kökeni ve kullanımı açmılayan Bayıldran, sözcüğün daha çok heterodoks Müslümanlarca kullanıldığını ve “muhalefet”i temsil ettiğini söylerken; karşısında kullanılan “derviş” sözcüğünün Ortodoks Müslümanlarca kullanıldığına ve “düzen savunucusu” bir anlam barındırdığına dikkati çekti. Konuşmasında Türk şiirindeki mistik geleneğe de değinen Bayıldran, büyük temsilcileri Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Şeyh Galip’ten çok sonra Necatigil’in bu geleneğin devamlılığını sağladığını belirtti. Necatigil’in mistik şairler üzerine yazdığı şiirlerde hem heterodoksinin hem de ortodoksinin izlerine rastlandığını söyleyen Bayıldran, şairin “maddeyi terk edip, insanı kible bilmenin” tarafsızlığını özümlediği ve şiirlerine taşıdığı tespitini yaptı. Şairi mistikliğe ulaştıran yaşantıları, şiirleri bağlamında açıklayan Bayıldran’a göre Necatigil, “sınıf duyarlılığı” taşıyan, yaşama “insan merkezli” bakan, geleneksel olanla yeni yaşamın koşullarını ustaca birleştiren bir şair olarak toplumsal görevini de yerine getirmiş; şiirlerinde tez ve antitezi sunup sentezi okura bırakmıştır. Bayıldran, “Abdal” şiirinden yola çıkarak Necatigil şiirindeki modernist yapıda geleneğin dönüşümü ve çok katmanlı anlam sayesinde şiirin okur tarafından yeniden-üretiminin sağlanması tespitlerini yaptı.

Sempozyumun ilk oturumu, Bilkent

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Süha Oğuzertem'in başkanlığında yapıldı. Oturumun ilk konuşmacısı Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü başkanı Dr. Mehmet Kalpaklı, "Bir Çağ Günümüze: Necatigil ve Divan Şairi" başlıklı bildirisini sundu. Bildiride Kalpaklı, Necatigil şiirinin gelenegin ve modernin dönüşümünde önemli bir nokta olduğunu belirtti. Necatigil şiirinden örnekler vererek Divan şiiriyle bağlantılarını çözümleyen Kalpaklı, şairin aynı mirastan faydalanarak yeni yapılar oluşturduğunu vurguladı. Oturumun ikinci konuşması Orhan Tekelioğlu'na aitti; programa katılamayan Tekelioğlu'nun bildirisini Türk Edebiyatı öğrencilerinden Murat Cankara sundu. Tekelioğlu, "Bile/Yazdı'da Sözü Edilen İyi Bir Şiirdeki Hay(ı)r'ın İzinde" başlıklı bildirisinde, Necatigil'in "Güçlü bir şiir ya bir hayır – ya bir bedduadır" sözlerinin "hayır" ve "hayr" anlamları bağlamında işaret ettiği noktanın izini sürdü. "Modernite ve bireyin varlığı" sorunsalları üzerinde duran Tekelioğlu, Necatigil'in bu çıkmazı "tasavvuf" düşüncesini yeniden değerlendirerek aradığı tespitinde bulundu. Oturumun son bildirisini, Rahim Tarım'a aitti. "Necatigil Şiirinde Çocuk ve Çocuklar" başlıklı bildirisinde Tarım, Necatigil poetikasında "çocukluk" döneminin yerine ilişkin saptamalarını psikanalitik yöntem bağlamında açıkladı.

Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Nuran Tezcan'ın başkanlık ettiği ikinci oturumda, ilk sunum Türk Edebiyatı öğretim üyelerinden Dr. Laurent Mignon'a aitti. Hazırladığı karşılaştırmalı çalışmada Mignon, Taoculuk öğretisini yeniden yorumlayan Çinli şair Li-Po ile Necatigil arasında gelenekten yararlanma bağlamında benzerliklerden söz etti. Mig-

non'dan sonra sunum yapan Emre Zeytinoglu'nun "(-) başlıklı bildirisini ise Necatigil'in "parantezin içindeki küçük bir çizgiden" söz ettiği "(-)" şiiri üzerine kuruluydu. Zeytinoglu, bu çizginin yazı dilini resme yaklaştırdığı, yazı dilinin "kendi olanak-sız-lığını" fark ettiği noktaları üzerinde durdu. O'na göre Necatigil, iki rakam -doğum ve ölüm tarihleri arasındaki bu çizgiyi "yaşam" olarak açılar. Necatigil'in bu şiirde "yazıyı, imaj ve söz arasına yerleştirdiğini belirten Zeytinoglu, yazı-hakikat ve yazı dili-konuşma dili arasındaki ilişkilere de "şiir" bağlamında açılımlar getirdi. Türk Edebiyatı Bölümü mezunlarından Şehnaz Şişmanoglu, Necatigil poetikasında "evler"i incelediği "Behçet Necatigil ve Şiirin Ev Hâli" adlı tez çalışmasından hareketle bir sunum gerçekleştirdi. İkinci oturumun son bildirisini, Türk Edebiyatı Bölümü öğrencilerinden Alphan Akgül'ün "Behçet Necatigil Şiirinde 'Lamba' ve 'Abdal'" başlığını taşıyordu. Akgül, bildirisinde Necatigil'in "lamba" ve "abdal"/ "ışık" ve "su" imgelerini mitolojik bağlamlara oturtarak okuma denemesi yaptı. Akgül, bu bağlamda şairin hem başka yazarlar hem de kendisi hakkında yaptığı tespitlerden destek alarak "bir amaca ulaşma yolunda kendi ışığını izlemek" motifine ulaşabileceğini belirtti. "Mistik vecd hâlinin 'yaratıcı-ben'e dönüştüğüne" vurgu yapan Akgül, şairin bu sayede "kendi yaratıcı ışığına ulaştığını" ekledi.

Son oturuma Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerinden Öcal Oğuz başkanlık etti. Oturumun ilk bildirisini Mahmut Temizyürek sundu. "Azaplıktan Şiir İle Kurtulan" başlıklı bildirisinde Temizyürek, yaşamı bir azap süreci olarak ahmlayan başka şair ve yazarlarla karşılaştırdığı Necatigil'in "azaplık"ının niteliğini ve buradan

doğan Necatigil şiirini açtı. Can Bahadır Yüce'nin "İçe Dönük Bir Kapı: Necatigil Mistik miydi?" başlığını taşıyan bildirisi, "mistik yapılı bir şiir emekçisi" olduğunu söyleyen Necatigil'in "gerçek anlamıyla 'mistik' bir şiir oluşturup oluşturmadığını sorguluyordu. Yüce, Necatigil'in mistikliğini açıklarken şairin yakınlık kurduğu iki mistik şaire, Asaf Halet Çelebi ve Ziya Osman Saba'ya da değinerek aralarındaki mistik anlayışın farklılıklarını ve ortak yanlarını belirtti. Necatigil şiirinin geçişleri ve temel sorunları üzerinde de duran Yüce, şairin her dönem şiirlerinden alıntılıdığı bir çok dizeyi tek tek mistik bağlamda inceledi. "Şiirlerindeki mistik öğelerin, bir şairi 'mistik' olarak tanımlamamızı meşru kılmayacağı açıktır" diyen Yüce'ye göre Necatigil, mistiktir ya da değildir demek yerine "şiirlerinde, mistisizm ile duygudaş bir ruh halinden" söz edilebilir.

Hilmi Yavuz'un sunduğu sempozyumun son bildirisi, "Modern 'Muamma' Şairi Olarak Behçet Necatigil" başlıklıydı. "Gizleme', 'Ebcet hesabı' ve 'aritmetik işlemler'i, KTL muammasını çözmek için üç temel koyucu kavram!" olarak kullanan Yavuz'a göre, "KTL" geleneksel değil, modern bir muammadır; çünkü Necatigil, geleneksel muammanın yöntemini dönüştürerek kullanmaktadır. "KTL" şiirini bir denklem olarak alımlayan Yavuz, bu denklemi ebcet hesabıyla çözerek şairin duyumsadığı kaygıları "muamma' yoluyla okura bildirdiğini" belirtti.

Oturumların ardından tiyatro sanatçısı Ayten Gökçer, Necatigil şiirlerini seslendirdi. Şiir dinletisinin ardından Behçet Necatigil şiir ödülü yapılan törenle bu yılki sahiplerine verildi. Bu yılki Necatigil şiir ödülü, Betül Tarıman ile Akif Kurtuluş'a verildi. Jüri adına ko-

nuşmayı Doğan Hızlan yaparken ödülleri Huriye Necatigil takdim etti.

Sempozyum, Doğan Hızlan, Mustafa Şerif Onaran, Hikmet Sami Türk ve Hilmi Yavuz'un katıldığı ve Necatigil'i hem bir edebiyat insanı, hem de bir dost, bir hoca olarak özel kılan anılarını paylaştıkları bir söyleşiyle son buldu.

Son günlerde bir söz geziniyor dudaklarımızda: "İşimiz mi yok, işimize bakalım!". Nerede polemik oluşturacak bir soru sorulsa, cevapları fiillere erteleyen bir söz var herkesin dilinde. Necatigil, sanki yaşamı boyunca kabuğuna gizlenip dışına ışılan bir inci, kendi deyişiyle bir "şiir emekçisi"ydi. Biraz sitem, biraz umut dolu bu sözlerle şair, yapacak şeylerin ciddiyetini uzaktan bir yerden seslenir gibi değil de yakınımıza kurduğu çadırında gündelik hayatı düzenler gibi fısıldıyor.

" 'Âsiyabın biz ününde değiliz, unundayız.' –Dost rüzgârlara güvenip şimdilik dönmede değirmenlerimizin sesi, aldatmasın bizi! İlle de dâvûdî gür ses şart değil. Has ekmeklere maya un yapalım; ününde değil ununda olmalı değirmenlerin." (Düzyazılar I, 180)

Yalnızca işe dönmek, işe bakmak değil Necatigil'in bizlerden beklentisi; attığımız adımdan dahi kuşku duyuracak bir "hassasiyet"; işimizden, sözü müden emin olmak, sesleri susturup fiillerin etki değerine bakmak; yazıyı yaşama taşımak...